Roger Pontare i Folkets hus

Ge mig en väg – att gå
Jag ser yxan i krigarens hand

Vill ni att jag vänder om
Och slåss för den jag är?

Aldrig sviker jag mitt land
När vindarna viskar mitt namn

Kärleken hade inte en chans i årets melodifestival. En annan längtan vann: tillbaka till det gamla fosterlandet. Särskilt förkrossande blev segern när folket kom in, via telefonomröstning. Vi får se om Ultima Thule kvalificerar sig nästa år.

Till och med Roger Pontares mobiltelefon spelar pekoralet »Du gamla Du fria«, upplyser kvällspressen. »Du tronar på minnen från fornstora dar, då ärat Ditt namn flög över jorden.«

I ett sådant klimat av att trona på minnen är det inte lätt att vinna svenska folket för Europa och för att reflektera med öppet sinne över frågorna om identiteter i den nya världen. Om vi är udda tillsammans med britterna i vårt utanförskap är vi långtifrån ensamma i nationallängtan. Hela det nya Europabygget går ju emot de historiska instinkerna, de som upprepat krigen gång på gång i Europa. EU är i grunden ett försök att i upplyst egenintresse bryta med århundraden av tribalism. Det

är ingen lätt ansträngning, tvärtom. Just för att urkrafterna, däribland stamtillhörigheten, är så känsloladdat starka kräver uppgiften väldig ansträngning.

Ylva Johansson, förra skolministern, gjorde ett betydelsefullt inlägg på det här temat i s-kongressens EMU-debatt. Sammansvetsningen av Europa, nu också i en ekonomisk och monetär union, framställs i vår debatt som en antipolitisk ångvält som inget kan stå emot, erinrade hon. »Min bild är den omvända. EU är ett politiskt projekt som det varit oerhört mödosamt att bygga upp. Att skapa ett samarbete i Europa är svårt, att rasera allt är lätt. Den stora risken är att de verkningar vi får se välla in blir av ett raserat Europasamarbete.«

Med Ylva Johanssons historiska perspektiv blir också den svenska politiska uppgiften en annan. Vår roll bör inte vara att stå vid sidan och se på om de andra lyckas eller misslyckas med att bygga en union av Europas folk. Demokratiska, liberala, internationalistiska krafter bör tvärtom se som en huvuduppgift dessa formativa år att vara med och stötta bygget. Plus ha idéer för konstruktionen.

»Vi måste erkänna vår europeiska identitet. Vi kan inte ställa oss vid sidan om den europeiska verkligheten.« Göran Färm, kommunalrådet i Norrköping som redan för tio år sedan skrev en utmärkt bok om EU, påminde i debatten om Olof Palmes uttalande. Så länge EU byggs på universella demokratiska värden och frihandel är det ingen motsättning mellan att vara internationalist i global mening och att vara med och ta ansvar för vad som händer på vår egen kontinent.

Vi kan inte förlägga Sveriges avlånga land ute i Stilla havet, hur gärna än en del av oss skulle se Sverige som Förenta staternas femtioförsta delstat (gärna utanför Kaliforniens kust).

Inte heller kan vi bortse från att vidgningen av flöden rubbat förutsättningarna för den gamla typen av nationell politik. Människor rör sig friare över gränser, transaktioner sker med blixtens hastighet, företag och individer med nyckelkompetens kan lätt flytta, sidoverkningar som miljöeffekter, brottslighet, migration, transportproblem stannar inte utan vidare för tulltjänstemän.

Den svenska maktutredningen framhöll i sitt slutbetänkande (SOU 1990:44, kapitel 10) att det är fel att se denna upplösning som påtvingad utifrån. Internationaliseringen är i stor utsträckning en följd av teknologiska genombrott och av den moderna välfärdsstatens framgångsrika strävan att bryta ner hinder för människor och öka välfärden: genom handel, resor, ökade ambitioner för miljön med mera, menade maktutredningen. »Det är inte en ny typ av internationell politik som upplöser nationalstaten, utan en ny typ av nationalstat som upplöser traditionell internationell politik.«

En marxistiskt skolad sociolog eller statsvetare skulle kunna säga att en växande friktion uppkommit mellan produktivkrafter och andra underliggande samhällsförändringar och de existerande institutionerna. Därur följer bland annat ett behov att förändra politikens skala och se över vilka politiska funktioner som ska utövas på skilda nivåer.

Men till skillnad från marxister vet vi att inget är givet i en sådan förändringssituation. Momentet är öppet. Det gamla bär inte. Det nya finns inte. I bästa fall upprättas goda institutioner. Men lika väl kan sönderfall och kaos följa, om inte kloka aktörer lyckas forma och förankra bärande nya strukturer.

S-kongressen bar inte många spår av funderingar kring det här. Särskilt inläggen från norrländska ombud låg nära Roger Pontare. Kriga för vårt lands isolering och för skatteutjämning

till Norrland, så får resten av Europa sköta sig bäst de kan. Vikingarock på teve. Norrmytologi i Folkets hus. Samma kväll.

Göran Persson fick igenom ett ja i princip till EMU. Men inget tyder på att det innebär svenskt deltagande på många år än. Tvärtom skapar låsningen vid folkomröstning ett nytt hinder. Det som borde vara en självklarhet, inte minst för de socialdemokratiska organisationsmänniskorna, – att vi deltar i arbetet i den förening vi gått in i – framställs nu som ett ödesmättat nytt avgörande, kring vilket starka känslor ska uppbådas.

Visserligen rör det sig på den internationella arenan: samtidigt som kongressen samlades ansökte Grekland om snabbt EMU-medlemskap. Den danske statsministern tog initiativ som ska göra att även Danmark är med från början, när euron fysiskt introduceras första halvåret 2002. Sverige är ensamt med Storbritannien om utanförstående.

Men de inhemska hänsynen till val, till partiet och till allianspparter gör det osannolikt med ett svenskt inträde före 2004–2005. Under tiden absorberas politik och taktik av en egen svensk fråga vi borde ha lagt bakom oss, i stället för engagemang i de uppgifter som ligger gemensamt framför Europas folk.

Svensk politik fortsätter att visa en säregen förmåga att koncentrera sin energi på fel frågor – kraftverk, löntagarfonder och nu EMU i ytterligare några år framåt – på bekostnad av de viktiga verkligheterna.

12 mars 2000